

Livskraft:

Folkhälsosituationen bland deltagarna i Caritas språkträningsgrupper i Hjällbo

Augusti 2005

Ann Towns, Fil Dr

Gun Holmertz

Eva Johannisson

Madlin Krabit

Innehåll:

I. Bakgrund:

Folkhälsoundersökningen Livskraft..... 14-17

Gun Holmertz

II. Livskraft:

Rapport från undersökningen..... 18-33

Ann Towns och Joakim Sebring

I. Bakgrund: Folkhälsoundersökningen Livskraft.

Av Gun Holmertz

Caritas har under sina 11 år arbete i Hjällbo ständigt fokuserat på arbete med underifrånperspektiv, med betoning på demokrati och delaktighet.

Folkhälsa är en fråga om demokrati och det finns ett starkt samband mellan människors livsvillkor och deras hälsa.

Flyktingar och invandrare har överlag sämre hälsa än personer födda i Sverige, mätt i antal ersatta sjukdagar, andel förtidspensionärer samt besök inom hälso- och sjukvården.

Även den psykosociala ohälsan som oro, ångslan, sömnbesvär drabbas flyktingar och invandrare i större utsträckning än majoritetsbefolkningen. I en speciell riskzon finns kvinnorna.

Denna verklighet är föga förvånande, dels med tanke på traumatiska upplevelser som kan finnas hos dem som tvingas att fly från sitt hemland. Dels de svårigheter som finns i integrationsprocessen med dagens segregation, arbetslöshet, diskriminering, materiell fattigdom som leder fram till ett utanför- och ett främlingskap till majoritetssamhället.

Att främja en god hälsa handlar därför om att skapa en god jordmån för alla människor.

En ökad social integration där människorna känner hopp inför framtiden, känner att de behövs och har möjligheter att bryta den tystnadens kultur som har en massiv utbredning i den segregerade förorten.

Sociala nätverk, framtidstro och att vara behövd att finnas i ett meningsfullt sammanhang som kan vara ett lönearbete eller att delta i för individen och samhället meningsfull sysselsättning är faktorer som främjar en god hälsa och bygger det goda samhället.

Inledning

I Göteborg finns 21 stadsdelsnämnder, en av dessa är Lärjedalen i vilket stadsdelarna Hjällbo och Hammarkullen ingår.

Varje stadsdelsnämnd har en summa pengar för ett folkhälsoarbete. Föreningar eller enskilda kan inte beviljas projektmedel för ett av kraven är att någon kommunal förvaltning är ägare av projektet men i ett samarbete med föreningslivet beviljas medel till föreningar. De beviljade medlen kan ej användas till anställning utan till ett arvode för föreningens medverkande.

Varje år gör Caritas en utvärdering av hur deltagarna har upplevt att vara i språkträningsgrupperna, vad som har varit bra eller dåligt, vad kan göras bättre.

Genomgående i deltagarnas svar är att de anser att gemenskapen i gruppen betyder mycket.

Att få lära sig lite mer av svenska språket och få sociala kontakter i närsamhället som inte tillhör de egna landsmännen är viktig.

Många av deltagarna uttrycker oro för hur det skall gå för barn och ungdomar, hur det skall gå för dem i skolan, kommer dom att hitta ett arbete så att inte även dom får leva på bidrag.

Spontant utan att frågan är ställd brukar deltagarna ofta berätta om en mängd små eller större hälsoproblem, allt från ständig värk i leder och muskler till sömnsvårigheter. Återkommande är oron för ekonomin med en ständig brist på pengar och det kränkande i att vara arbetslös, att inte kunna försörja sig själv eller sin familj.

Med dessa erfarenheter tog Caritas kontakt med stadsdelens folkhälsosamordnare, efter flera månaders samtal bland medarbetarna på Caritas och deltagarna i språkträningsgrupperna om

innehållet i projektet. Speciellt viktigt var frågor kring deltagarnas sekretess och anonymitet vid intervjuerna.

Målgrupp

Caritas har ett 50-tal deltagare som deltar en till tre gånger i veckan i språkträningsgrupper. Vad som skiljer dessa deltagare från övriga är att socialtjänsten begär ett närvarointyg av Caritas. Det är dessa deltagare som är vår målgrupp i ett folkhälsoprojekt i samverkan med Individ och Familjeomsorg.

Vi antar att målgruppen i viss mån är representativ för en större grupp av Lärjedalens invånare. Därför kan en kartläggning och frågeundersökning bli av stort värde för att utveckla folkhälsostراتيجier i Lärjedalen.

Syfte

Den övergripande målsättningen är att stärka och stödja deltagarnas livskvalitet genom en förbättrad psykosocial hälsa och social integration.

För att uppnå målsättningen behöver Caritas bilda sig en mer välgrundad och systematisk uppfattning om deltagarnas intressen, behov och sociala vardag. Vi behöver se och dokumentera de behov och möjligheter som deltagarna har av meningsfull daglig sysselsättning, alternativt studier eller utbildning. Detta kan i sin tur öka möjligheter till ett lönearbete.

Upplägg och genomförande av undersökningen

Informationen som ligger till grund för rapporten har samlats in genom en frågeundersökning som genomfördes mellan januari och april 2005. Undersökningens frågor och upplägg utformades av Ann Towns, Fil Dr i statsvetenskap och verksam som forskare och lärare vid Statsvetenskapliga Institutionen på Göteborgs universitet. Hon sammanställde även den rapport som följer, med hjälp av Joakim Sebring, biträdande forskare. Frågeundersökningen genomfördes av tre medarbetare i språkträningsgrupperna som deltagarna redan känner och känner förtroende för - Eva Johansson, legitimerad läkare, Madlin Krabit och Gun Holmertz.

Vad skall göras sedan?

- * Deltagarna går kvar i sina språkträningsgrupper där de upplever trygghet och gemenskap med såväl samtalsledaren som med "kompisarna".
- * När kartläggningen är klar startar verksamheter efter de behov och intressen som finns.
- * Dessa verksamheter sker utöver deltagandet i respektive språkträningsgrupp.
- * Studiebesök till myndigheter, förvaltningar, politiska partier.
- * Kulturutbyte genom ett samarbete med två författare som båda är flyktingar från Bosnien med publicering 2003 i Sverige av tre böcker.
- * Samtal runt barn-föräldrarollen i Sverige och i respektive hemland.
- * Dokumentation av hemlänternas kultur med stöd av Caritas internationella nätverk
- * Tema runt livsstilsfrågor med medverkan av förvaltningar, institutioner och föreningar.

På följande sidor kan du ta del av frågeundersökningens resultat i det som nu kallas projekt "Livskraft".

II. Livskraft: Rapport från undersökningen

*Av Ann Towns
och Joakim Sebring*

Sammanfattning

På många sätt präglas det dagliga livet för deltagarna i Caritas verksamhet av utsatthet. Inte någon försörjer sig på förvärvsarbete, och alla har problem med svenska språket trots relativt långvarig bosättning i Sverige. Pengarna räcker i många fall inte till basförnödenheter som mat och hyra. För en tredjedel räcker inte pengarna till maten varje månad. För hela 80procent räcker inte pengarna till hyra och räkningar. Trots att i stort sett alla har familj och/eller vänner i Göteborg så har de flesta dessutom svårt att få hjälp med smärre lån eller ens någonstans att bo under en kortare tid om någon sorts kris skulle uppstå. Majoriteten av deltagarna lider dagligen av värk, trötthet och andra fysiska problem. Man verkar ha svårt att se lösningar på de problem man identifierar i sitt liv, såsom arbetslöshet, dålig ekonomi eller språkproblem. Uppgivenheten inför en problemfylld vardag genomsyrar svaren.

På samma gång framkommer tendenser som kan uppfattas som ljusglimtar i svaren. Trots värk och trötthet uppfattar ändå 65procent av deltagarna sin hälsa som ganska god, god eller mycket god. Trots ekonomiska problem oroar sig 40procent av deltagarna inte över ekonomin utan tar var dag som den kommer. Man uttrycker tacksamhet över Caritas verksamhet och möjligheten till svenskträning och hjälp med myndighetskontakter. Hoppet om att lära sig svenska, få ett jobb och att kunna resa hägrar.

I. KORT BESKRIVNING AV DELTAGARNA

Deltagarna i undersökningen har alla invandrat till Sverige, från drygt tiotalet ursprungsländer. Nära hälften av deltagarna har invandrat från Irak. I övrigt är det någon enstaka individ från varje land, med undantag för Bosnien (5 personer) och Somalia (6 personer). Mellanöstern dominerar alltså stort, men det finns även en liten grupp från Östafrika och en från Balkan. I genomsnitt har man bott 10 år i Sverige och sju år i Hjällbo.

Generellt är deltagarna i Caritas verksamhet huvudsakligen vuxna kvinnor. Detta återspeglas i frågeundersökningen, där ungefär dubbelt så många kvinnor som män återfinns (33 kvinnor mot 14 män). Medelåldern är bland samtliga svarande är 54 år.

De flesta är mellan 31 och 65 år gamla, och endast fem personer är antingen yngre eller äldre än så. Den formella utbildningsnivån måste sägas vara låg. I genomsnitt har man bara fem års formell skolgång och hela 8 stycken (ung. 20 procent) av deltagarna har ingen skolgång alls! 22 personer har gått upp till sex år i skolan, 8 personer upp till nio år i skolan samt 6 personer upp till 12 år i skolan. Endast tre personer har universitetsutbildning.

II. DEN AKTUELLA LIVSSITUATIONEN

Sysselsättning och social samvaro

Ingen av deltagarna förvärvsarbetar. Den dagliga rutinen kretsar för de allra flesta istället kring att laga mat, städa och tvätta. Man tittar dessutom ofta på TV och promenerar ibland.

Hela 60 procent uppger hushållsarbete som sin huvudsakliga dagliga syssla.

Därefter är det ett stort glapp till nästa sysselsättning – skolgång – då endast drygt en tiondel svarar att skolan är deras huvudsakliga sysselsättning under dagen. För fyra personer är Caritasverksamheten den huvudsakliga sysselsättningen.

Det finns en tydlig könsfördelning i utförandet av hushållsarbete. Endast 20 procent av männen uppger hushållsarbete som huvudsakliga sysselsättning, medan hela 70 procent av kvinnorna svarar på samma sätt. En omvänd (fast svagare) tendens finns i skolgången, där en tredjedel av männen uppger att skolan är deras huvudsakliga sysselsättning, medan endast en tiondel av kvinnorna svarar på samma sätt. Männen verkar dessutom titta mer på TV, umgås mer med vänner utanför familjen och promenerar mera. I korthet kan man konstatera att kvinnornas vardag i mycket större utsträckning upptas av hushållsarbete och familj, medan männen aktiverar sig i större utsträckning än kvinnorna utanför hemmet eller genom TV.

Trots att alla deltagarna saknar arbete så verkar man ändå ha en regelbunden dygnsrytm där man stiger upp och lägger sig vid samma tider som de flesta förvärvsarbetande. Hälften stiger upp mellan klockan sex och klockan sju på morgonen. Väldigt få svarar att de stiger upp mycket tidigt – två personer stiger upp mellan klockan fyra och fem – eller mycket sent – tre personer svarar klockan tio eller senare. Hälften går och lägger sig mellan klockan elva och midnatt.

En fjärdedel svarar att de går och lägger sig mellan klockan nio och elva på kvällen.

Få går och lägger sig sent på kvällen/natten: blott en tiondel går och lägger sig senare än klockan ett. Någon vridning av dygnsrytmen som skulle försvåra relationerna till den förvärvsarbetande sektorn eller samhällliga instanser av olika slag finns alltså inte.

Majoriteten av deltagarna är gifta (27 av 47). Bland de andra möjligheterna – änka, frånskild och ogift – återfinns drygt en handfull personer i varje kategori.

Man har i genomsnitt fyra barn, men antalet barn varierar ganska mycket.

Den stora majoriteten svarar att de har mellan ett och sex barn (38 personer), men det finns även de som har sju eller flera barn (fyra personer) samt de som inte har några barn alls (fyra personer).

Variationen i hushållets storlek är även detta mycket stort. 11 personer (23 procent) bor ensamma och huvuddelen av dessa är kvinnor, men många bor i betydligt större hushåll. Nästan en fjärdedel bor i hushåll som består av fem till sex personer, och fyra uppger att deras hushåll består av sju eller flera personer.

Om vi ser till den vidare släkten har majoriteten av deltagarna (60 procent) vad de själva uppfattar som en stor släkt i Sverige, fördelad mellan Göteborg och resten av landet. 40 procent uppger att de saknar vad de själva uppfattar som stor släkt i Sverige. (Det är svårt att veta om man endast avser *stor släkt* eller om man menar *någon släkt alls*, då vissa räknar upp de släktingar de har och därmed tycks överlämna till någon annan att bedöma om det är en stor släkt eller ej.) Fler kvinnor än män har stor släkt i Sverige (70 mot 50 procent). Intressant nog är det frånskilda och änkor som uppfattar sig ha störst släkt bosatt i Sverige (80-100 procent av dessa), vilket kan jämföras med att något över hälften av de gifta deltagarna har stor släkt i Sverige. De som inte är gifta uppger i minst utsträckning

att de har stor släkt här. Huruvida man umgås med släktingar och familj som inte bor i samma hushåll varierar. Flertalet (40 procent) uppger att de umgås med släktingar utanför hushållet någon gång per vecka. I resten av fallen varierar det mellan aldrig till varje dag.

Med något undantag har alla vänner i Göteborg som inte är släktingar. I detta avseende finns det ingen större skillnad mellan vare sig könen, åldrar eller hur länge man bott i Hjällbo. Trots att kvinnornas huvudsyssla är i hemmet uppger man alltså ändå att man har vänner i samma utsträckning som män gör. Umgänget med vännerna är dessutom generellt ganska frekvent.

En tiondel umgås med vänner varje dag, över hälften uppger att de umgås med vänner varje vecka och 20 procent träffar vänner varje månad. Endast två personer träffar aldrig några vänner.

Deltagarna i Caritas verksamhet kan alltså inte sägas vara socialt isolerade i denna bemärkelse.

Något som varierar är dock *hur ofta* man umgås med vännerna. Männerna umgås med vänner något oftare än vad kvinnor gör. Dessutom har de med färre barn mer täta kontakter med vännerna än de med fler barn, vilket kanske är föga överraskande. Deltagare med längre formell utbildning umgås med vänner mer ofta än de med färre antal skolår (av de med 10 års utbildning eller mer säger hela 90 procent att de umgås med vänner varje vecka, mot cirka 50 procent bland de med färre antal skolår).

Det är anmärkningsvärt att många Caritasdeltagare ändå känner sig ensamma.

Trots att nästan alla har vänner och familj i Göteborg, så uppger ändå hälften av deltagarna att de ofta känner sig ensamma (50 procent jakande mot 45 procent nekande till ensamhet), utan några skillnader mellan könen. Änkorna känner sig dock mycket mer ensamma än de frånskilda och de barnlösa känner sig mycket mer ensamma än deltagare med barn, vilket inte är så förvånande.

Ju längre man har bott i Sverige, desto mindre ensam verkar man känna sig.

Relationer till svenska samhället

I debatterna om integration framhålls det ibland att många människor som invandrat till Sverige avskärmas från samhället genom bestående språkproblem, bostadssegregering och genom att inte komma in på arbetsmarknaden. Deltagarna i Caritas aktiviteter har som sagt ofta både problem med svenska språket och förvärvsarbetar ej (i vissa fall för att man inte förmår, i andra fall ofrivilligt för att man inte lyckats få jobb). Dessutom bor de allihop i en stadsdel med väldigt få etniska svenskar. Detta återspeglas i att socialkontoret och posten är de två offentliga kontor som man oftast har kontakt med, medan den överväldigande majoriteten aldrig utför något ärende på stadsdelsnämnden, kommunfullmäktige eller arbetsförmedlingen.

Att bostadssegregering och bristande svenska skulle resultera i fysisk segregering från centrala stan visar sig dock inte stämma för Caritas deltagare. Flertalet svarar att de åker in till centrala Göteborg någon gång per månad (40 procent) eller någon gång per vecka (30 procent), och ett par personer åker till centrum varje dag. En enda person åker aldrig till centrum, medan fem personer svarar (10 procent) svarar några gånger per år.

Hur ofta man åker till centrum varierar dock bland deltagarna. Ju äldre de svarande är, desto mer sällan åker de in till centrala Göteborg. Kvinnorna åker in till centrala Göteborg mer sällan än männen.

Männens svar är relativt jämnt fördelade över de olika svarsalternativen medan hela 50 procent av kvinnorna svarar någon gång per månad. Detta bör beaktas i relation till att kvinnornas dagliga rutiner kretsar kring hushållsarbete och familj i mycket större utsträckning än männens.

Dessutom är det de ogifta som tycks åka mest frekvent in till centrala Göteborg – hela 50 procent

av dem svarar varje dag, att jämföras med mindre än 5 procent i samtliga övriga civilståndskategorier. Hur ofta man ringer någon annan än släkt och vänner kan också ge en indikation på vad man har för kontakter i svenska samhället. Hela hälften av deltagarna ringer till någon som inte är vän eller släkting varje vecka eller varje dag. Svaren på frågan hur ofta svarandena ringer någon, förutom släkt och vänner, på telefon är dock relativt spridda: 20 procent svarar aldrig, 10 procent svarar några gånger per år, 10 procent svarar någon gång per månad, 30 procent svarar någon gång per vecka, 20 procent svarar varje dag. Även här finns skillnader mellan könen.

Fler kvinnor än män ringer varje dag (20 procent mot 8 procent) och fler män än kvinnor ringer någon gång per vecka (50 procent mot 20 procent). Skilda och ogifta ringer oftare än andra civilståndsggrupper, medan hela 50 procent av änkorna svarar att de aldrig ringer någon, förutom släkt och vänner, på telefon.

Trots att hälften av deltagarna ringer till någon annan än en vän eller släkting minst en gång i veckan så är det mycket sällan som man ringer och talar svenska i telefon.

Hälften av deltagarna ringer aldrig och talar svenska i telefon och 10 procent talar svenska i telefon endast några gånger per år. En tredjedel ringer på svenska någon gång per månad och 10 procent svarar någon gång per vecka. Ingen av Caritas deltagare talar svenska i telefon varje dag. Ju äldre svarandena är, desto mer sällan ringer de och talar svenska.

Medan ingen av den lilla gruppen 21- till 30-åringarna svarar "aldrig," så svarar de få deltagare som är 66 år eller äldre att de aldrig talar svenska i telefon (de övriga grupperna ligger som sagt på cirka 50 procent).

Det är anmärkningsvärt att det inte verkar ha någon betydelse hur länge man bott i Sverige för huruvida man talar svenska i telefon. Andelen som aldrig talar svenska i telefon ligger mellan 30 och 50 procent bland dem som bott i Sverige tre år eller mera, och det visar ingen sjunkande trend med stigande antal år. (Samtliga i gruppen som bott i Sverige i mindre än två år svarar dock "aldrig".)

Självuppfattning om hälsan

Många av deltagarna i Caritas verksamheter har personliga erfarenheter av förföljelse och flykt. Dessutom kommer många från väldigt fattiga förhållanden. I Sverige har man sedan hamnat i en tillvaro med ekonomiska problem, ensamhet och oro inför framtiden. Utöver de orsaker till dålig hälsa som är vanligast i Sverige finns det alltså ytterligare faktorer bland Caritas deltagare som kan ha negativa effekter på hälsan.

Flertalet av deltagarna beskriver dock sin hälsa över lag som ganska god: 5 procent svarar mycket god, 10 procent svarar god, 50 procent svarar ganska god. En tredjedel uppger sig ha dålig eller mycket dålig hälsa (20 svarar dålig, medan 10 procent svarar mycket dålig).

Det finns vissa skillnader mellan könen, då dubbelt så många kvinnor som män beskriver sin hälsa som dålig (20 procent mot 10 procent) medan tre gånger så många män som kvinnor beskriver sin hälsa som mycket god (15 procent mot 5 procent). I mitten av skalan är skillnaderna mellan könen mindre markanta. Den äldsta åldergruppen (66 år eller äldre) mår i särklass sämst medan den yngsta åldersgruppen (21 till 30 år) mår i särklass bäst: hälften svarar god och hälften svarar ganska god.

I de andra åldersgrupperna svarar majoriteten att hälsan över lag är ganska god.

Trots att så många av deltagarna beskriver sin hälsa som ganska god så har den stora majoriteten ändå problem med värk och vad som kan vara andra stressrelaterade åkommor.

Nästan hälften av deltagarna har värk någonstans i kroppen varenda dag! Värk i nacke, axlar och knän är det vanligaste – detta lider mellan 20 och 30 procent av deltagarna av varje dag. Nästan hälften av de svarande lider dessutom dagligen av andra fysiska problem som även skulle kunna vara stressrelaterade: överväldigande trötthet, koncentrationssvårigheter, yrsel, svårt att andas, ont i bröstet. Hela 60 procent har sådana problem någon gång per vecka. Absolut vanligast är att vara väldigt trött – hela 40 procent svarar att de lider av detta varje dag och nästan 20 procent att de lider av de någon gång per vecka. Avslutningsvis kan man konstatera att bedömningen av vad som räknas som ”ganska god” hälsa bland deltagarna måste vila på relativt låga förväntningar. Majoriteten har lider av värk, trötthet och andra problem. En femtedel upplever sig må helt bra bara någon gång i månaden och lika många mår helt bra bara några gånger per vecka. En tiondel uppger att de aldrig mår helt bra, medan ytterligare en tiondel bara mår helt bra några gånger per år. Det är endast ett par personer som mår helt bra varje dag.

Ekonomi

Tillvaron för många av Caritas deltagare präglas av ekonomiska bekymmer. Det framkommer att nästan alla – hela 91 procent av de som svarar på frågan – försörjer sig på socialbidrag.

Ett par deltagare har pension och en person har ersättning från Migrationsverket (notera att 10 deltagare valde att inte svara på frågan om försörjning).

Pengarna räcker i många fall inte till basförnödenheter som mat och hyra.

För en tredjedel räcker inte pengarna till maten varje månad. De som är äldre har svårare att få pengarna att räcka till mat än de yngre.

Barnfamiljerna har lättare att få pengarna att räcka till maten. Andelen jakande svar på frågan om pengarna räcker till mat stiger med ökande antal barn, från 50 procent hos dem som inte har några barn till 80 procent hos dem som har 5 eller fler barn.

Vad gäller hyra och räkningar så uppger 80 procent av deltagarna att pengarna räcker till dessa utgifter varje månad (en tiondel väljer att inte svara på denna fråga). Om igen verkar barnfamiljerna ha det bättre ställt än övriga: 80-90 procent av deltagarna som har barn får pengarna att räcka till hyra och räkningar, vilket kan jämföras med endast 50 procent bland de utan barn.

60 procent uppger att pengarna vare sig räcker till kläder eller nöjen, vilket vare sig varierar mellan könen, ålder eller antal barn.

När pengarna inte räcker försöker man generellt leva sparsamt (40 procent) eller låna pengar (20 procent). Ett par personer uppger att man bara betalar hyra och räkningar när pengarna tryter. Ytterligare några säger att pengarna helt enkelt måste räcka till och ger sig inte in i att svara på vad man skulle göra om de inte räcker.

Att deltagarna befinner sig i en ekonomiskt utsatt situation framgår dessutom av att man inte har speciellt stora möjligheter att få hjälp av släkt eller vänner om det krisar. Endast 15 procent svarar att man skulle kunna låna 5000 kr i en krissituation (70 procent svarar nekande och 15 procent svarar inte). Majoriteten verkar inte heller ha möjlighet att låna mindre summor pengar vid kris: bara 40 procent skulle kunna låna 1000 kr (40 procent svarar jakande och 20 procent svarar inte) och endast hälften har möjlighet att låna 500 kr (30 procent svarar nekande och 20 procent svarar inte). Även möjligheten att bo en kortare period hos släkt eller vänner verkar vara stängd för de flesta, trots att detta inte nödvändigtvis innebär en ekonomisk börda för andra.

Bara en tiondel har möjlighet att få bo med släkt eller vänner under en månad om någon sorts kris skulle uppstå (70 procent svarar nekande och 20 procent svarar inte), och endast 20 procent skulle kunna bo med släkt eller vänner under en vecka. Däremot uppfattar 60 procent av deltagarna att de skulle kunna få hjälp med att bo någonstans under en natt (20 procent svarar nekande även på detta, och 20 procent svarar inte).

Oron över den personliga ekonomin är påtaglig bland över hälften av deltagarna.

En kvinna som uppger att hon oroar sig mycket för sin ekonomi säger att ”jag är gammal och pengar räcker inte.” En annan kvinna berättar att det som ”mest oroar mig är om jag behöver pengar om jag blir sjuk.” Kostnaden för tandvård oroar dessutom. 40 procent uppger dock – något överraskande – att man inte känner oro över sin ekonomi. Det finns dessutom inga större variationer vare sig mellan könen eller beroende på om man har barn eller ej. Däremot oroar sig deltagarna av irakiskt ursprung mycket mer än de med annat ursprung: 70 procent mot 40 procent.

Vad man skulle göra om privatekonomin förbättrades varierar. En femtedel skulle öka konsumtionen, huvudsakligen av mat. Liksom många låginkomsttagare i Sverige är det dessutom många som skulle vilja åka på semester eller någon annan form av resa. ”Jag har inte råd med att gå på en semester, jag har aldrig haft en semester sen jag har kommit till Sverige” förklarar en kvinna.

Att få ”resa en gång om året som andra gör” eller ”åka semester som de andra gör” är en önskan bland en tredjedel av deltagarna. ”Jag skulle resa för att träffa mina syskon,” eller att ”åka till mitt land och hälsa på mina syskon och alla mina släktingar som jag inte har träffat i 11 år” är vanliga önskemål.

En tiondel svarar att de skulle spara, för oförutsedda utgifter. En kvinna berättar om en dotter som låg på sjukhus för en tid sedan. Då kvinnan ville tillbringa all sin tid med dottern (dygnet runt) fick hon bekosta detta själv, och hon berättar att hon skulle ha velat ha ett sparkapital för detta.

En tiondel kan inte ens tänka sig in i vad man skulle göra med mer pengar, då man inte anser detta realistiskt. ”Det är inte realistiskt att förvänta sig att ha mer pengar... varifrån skulle pengarna skulle komma...” säger man uppgivet. En man svarar ”varifrån skulle pengarna komma??

I Irak hade vi roligt, reste, åt bättre mat.”

Några uppger trots sina egna ekonomiska bekymmer att man skulle använda pengarna till att hjälpa de som har det sämre ställt.

III. FRAMTIDSFÖRHOPNINGAR

Det är påtagligt att många av deltagarna har svårt att tänka på framtiden. Kanske är detta ett uttryck för en uppgivenhet inför framtiden och ett sätt att slippa tänka på något som mest känns hopplöst.

Många uttrycker en total uppgivenhet: ”vet ej” är ett mycket vanligt svar på frågorna om framtiden. Flera personer säger dessutom att det inte tror ”att någonting kommer att förändras till det bättre.”

Andra säger att ”jag vet inte vad som händer, inte ens om en timma,” ”allt är i Guds händer,”

”jag är för gammal och har inte framtidsförhoppningar,” ”jag spelar bingolotto och vinner en miljon,”

”ingen som vet vad som händer om ett år,” ”vad Gud vill skall hända, vad Gud skriver på vår panna, så blir det” osv. En man från Irak säger att ”jag har inte förhoppningar” och att man ”vet aldrig vad händer om en timme – vi som kommer från Irak kan aldrig drömma om förhoppningar.”

En man säger att han ”vill inte tänka på framtiden, det enda jag tänker på är mina barn, hur och när de kommer till Sverige.” Många (runt en tredjedel) väljer dessutom att inte svara alls på frågorna

om framtiden alls. En kvinna säger att ”jag har många andra problem och vill inte berätta.” Bland dem som ändå uttrycker någon form av förhoppning om framtiden så skiljer sig visionerna om framtiden om 1 år och om 5 år inte nämnvärt åt. Dessutom skiljer sig inte visionerna om den *ideala* framtiden från beskrivningen av *realistiska* framtidsutsikter.

I stället repeterar man huvudsakligen samma förhoppningar för 1 år framåt som 5 år framåt, likväl som för den ideala som den realistiska situationen.

Framtidsvisionerna varierar bland deltagarna. En tredjedel hoppas mest på att vara friska och må bra. Ungefär lika många skulle vilja komma i arbete och därigenom slippa socialen.

En kvinna talar om att ”jag vill inte gå dit till socialen – det är så svårt när vi söker bidrag.”

En annan kvinna berättar att hon hoppas att ”min man blir frisk, kan få ett jobb, slipper att gå till socialen... men om vi inte får något jobb vet jag inte hur framtiden blir...

Att leva på socialbidrag är det värsta. Varför får min man inget jobb? Visst, han är sjuk, men när han bara tänker och tänker på allt hemskt i Irak blir han aldrig frisk.”

Ett fåtal andra uttrycker dock uppskattning över socialen: ”jag är tacksam för socialkontoret, nöjd med allt” eller ”socialen är snälla som hjälper oss” är inte ovanliga svar.

Andra vanliga förhoppningar är att lära sig bättre svenska, något som uttrycks om och om igen i frågorna om förhoppningar inför framtiden.

Slutligen är det vanligt att önska ”att barnen är duktiga i skolan och får en bra framtid.”

De flesta deltagarna har mycket svårt att tänka på och verbalisera vad som skulle behöva ske för att de skulle kunna uppnå sina framtidsförhoppningar, vare sig dessa handlar om god hälsa, att få ett jobb, att förbättra svenskan eller barnens framtid.

Många (40procent) svarar ”vet ej” eller ”inget” på frågan om vad de själva skulle kunna göra för att nå sina framtidsförhoppningar. ”Vi tror inte att vi kan göra någonting, det är så många unga som är arbetslösa och utbildade, vi har ingen utbildning i Sverige och vi är så pass gamla” svarar ett par.

En tredjedel av dem som beskriver någonting som de skulle kunna göra själva uppger att de måste lära sig bättre svenska. ”Språket är nyckeln, om jag hade den nyckeln skulle jag öppna direkt ut till samhället,” förklarar en man från Irak. ”Om jag lär mig perfekt svenska och arbetar på en bank kan jag förändra mycket” svarar en kvinna från Irak. Lika många anser att vad de kan göra för att nå framtidsförhoppningarna är att finna ett arbete.

Allra svårast verkar det vara att identifiera vad som skulle behöva förändras i omgivningen för att framtidsförhoppningarna skall bli verklighet. Bland de 47 deltagarna uppger bara några få någonting någorlunda konkret som har med omgivningen att göra!! ”Alla ungdomar borde skärpa sig,”

”ekonomiska och politiska förändringar,” ”mer pengar från socialen så jag kan resa,” ”att det finns en politik för ’arbete för alla’ som motivation för förändring. Byt ekonomisk politik i Sverige!

Bättre service från socialen,” är de enda svar som framkommer. Om framtidsvisionerna verkar bleka så finns det alltså en nästintill total avsaknad av idéer kring vad som skulle kunna göras för att uppnå dessa visioner.

Vad kan Caritas göra?

Avslutningsvis ställdes frågan av vad Caritas kan göra för att hjälpa deltagarna nå sina framtidsförhoppningar. Även här hade många svårt att identifiera någonting alls. 15 personer svarade inte alls, ”vet ej” eller ”inget.” Av de övriga 32 personer som ändå svarat på frågan uttrycker väldigt

många glädje och tacksamhet över Caritas verksamhet. Den verksamhet som man helst vill se Caritas syssla med är den som bedrivs i dagsläget. Svenskträning, hjälp med myndighetskontakter och telefonering på svenska, och det sociala sällskap man upplever på Caritas är de vanligaste svaren.

Svaren refereras nedan:

Svenska.

”Att bli bättre på svenska språket så att jag kan klara mig själv.”

”Vi har språket som problem, kan gå längre tid i gruppen, om Caritas tycker det.”

”Att jag ska lära mig språket så att jag har bättre möjligheter att anpassa mig i svenska samhället.”

”Kan ni hjälpa mig med svenska språket. För att jag är intresserad av svenska språket.

Jag måste kämpa själv och måste klara nånting. Det är förhoppningar.”

”Fortsätta studera – lära mig skriva och prata på svenska.”

Myndighetskontakter och telefonering

”Caritas betyder mycket för mig. Jag springer hela tiden dit för att få hjälp med mina papper berätta om mina problem. Personalen är mycket snälla mot oss och de lär mig svenska. Tack.”

”Caritas hjälper mig så mycket de kan, t.ex. svenskträning, fylla i papper, beställa tider, ringa hit och dit ibland.”

”Caritas är stor hjälp för mig. När jag har problem springer jag alltid till Caritas, t.ex. beställa tider hos läkare eller ringa, fylla i ansökningar, m.m.”

”Jag är mycket nöjd med Caritas, när vi inte hade permanent uppehållstillstånd hjälpte ni oss alla. Ni har på Caritas ett gott hjärta.”

Sällskap

”När jag kommer till Caritas och jag är ledsen så hjälper dom mig och då blir allt lite lättare.

Om inte Caritas fanns skulle jag gå ännu oftare till läkaren eller psykologen med mina bekymmer.”

”Att jag alltid kan komma till Caritas betyder mycket för mig. När min make och son blir friskare kan jag komma fler dagar i veckan och sedan börja i den riktiga skolan. Här på Caritas blir jag glad.”

”Caritas hjälper mig på svenskträningen och vi träffas med personalen i Caritas och glömmer våra problem.”

”Caritas är mycket bra organisation, hjälper mig på olika sätt. Träffar många människor i Caritas.”

Övrigt:

”Lära mig det som jag behöver kunna veta, som jag borde veta som vuxen person och förälder.”

”Fler datorer, flera projekt, mera svenska för vuxna.”

”Man skulle vilja fortsätta träna svenska, sykurs, att sy kanske, hantverk.”

”Caritas gör allt dom kan för mig.”

”Caritas arbete är tillräckligt.”

”Caritas är en hjälporganisation och är jättebra organisation och gör så gott dom kan.”

”Caritas är bra för oss, till exempel personalen är mycket bra och hjälper oss på olika sätt.”

”Att hitta ett jobb åt mig, som behöver inte mycket språk att använda.”

”Caritas är bra organisation, hjälper oss på olika sätt. Tack vare Caritas och personalen som jobbar här att vi fick vara på Caritas och träffa andra människor. Tack.”

”Gud hjälper er och alla som finns på Caritas, jag kommer med alla mina problem hit och får alltid hjälp. Då får Gud hjälpa mig mer än idag. När min make dog sålde jag allt, huset och mitt guld,

började att odla för att sälja på torget. Den äldsta var 7 år när min man dog. Innan ett barn varje år, var gravid när maken dog. Jag satt och grät varje kväll, när jag inte hade mat.

Mina släktingar var fattiga, makens släkt ville ta barnen ifrån mig. Jag hade några släktingar i Turkiet som kom några gånger för att hjälpa oss. Min man blev dödad vid gränsen mellan Turkiet och Syrien. Min man var jättesnygg med blåa ögon. Hans mamma var kristen. Om mannen dör är det skam för kvinnan att gifta om sig, oavsett kristen eller muslim. Det gäller dock inte mannen.”

”Det bästa ställe vi varit på är Caritas, de som kommer hit får hjälp på olika sätt. Caritas betyder kärlek – kände till från Irak. Fick mycket hjälp – Gud hjälpte mig, kanske är det Guds vilja att jag är här.”